

יב (א) האשה הכשית. מגיד שהכל מודים ביופיה כו'. יש כאן בדברי רש"י אלו ומה שזכר אח"כ בדבריו מקום שצריך ביאור, תחילה פירש שהכל 'מודים ביפיה' ואח"כ פירש * 'מפני עין הרע'. ויש דוחקים * לומר ש"מ"ש תחילה הוא ע"פ המדרש והשני לפי פשוטו, ואין זה נכון כלל. ותו במ"ש 'כושית גימטריא * כו', מה לו לרש"י להביא גמטריאות שלא לצורך הפשט. ותו דאח"כ מרשים רש"י * 'על אודות האשה' והוא בפסוק קודם 'הכושית'. ותו דמרשים 'כי אשה כושית לקח' ואח"כ חוזר ומרשים 'האשה הכושית' ואח"כ מרשים שנית 'כי אשה כושית לקח'. ונראה לפרש תחילה ביאור דברי רש"י מה קשה לו בפסוק זה ואח"כ כוונת הכתוב. תחילה מרשים רש"י 'האשה הכושית', דקשה ל"ל, ובפרט ה"א של 'האשה' וה"א של 'הכושית', ומתרץ תחילה דה"א דהכושית דמשמע הידועה ובמה היא ידועה, ע"כ שהיו כל העולם מודים ביפיה כדרך שמודים בשחרות הכושי⁵⁹, ע"כ נכתב ה"א הידיעה בכושית. וכדי של"ת דילמא על הכושית לבד אמר ה"א הידיעה לומר שהכל היו מודים בשחרורית שלה, ע"כ אמר דכושית בגימטריא יפת מראה. אח"כ מקשה על הכתוב עצמו מה לי תועלת שהיתה יפת מראה מאי ג"מ בזה, לזה אמר 'על אודות האשה' דמורה על ענין אישות דהופרשה ממנו אע"פ שהיתה יפה מאד. אח"כ מתרץ מ"ש 'כי אשה כושית' דבא לשבחה גם במעשיה * היה לה מעלה. אחר זה מתרץ ה"א ד'האשה' כי היכא דאשה כושית כתיב בלא ה"א ה"נ ל"ל ה"א דהאשה. ומתרץ דל"ת דהיה שונא אותה אע"פ שהיתה יפה מאד מכל מקום יש אדם שונא את אשתו אע"פ שהיא יפה כי היכי דאין טעם באהבה ה"נ בשנאה, לזה אמר 'האשה' בה"א שהיתה ידועה שהיתה אהובה וקרו לה כושית מפני עין הרע כדרך שאדם קורא לבנו כושי מפני אהבה :

ונבאר כוונת הכתוב לפ"ו, דאיתא ס"פ בתרא דגיטין⁶⁰ דפליגי ב"ש וב"ה ור"ע, דב"ש ס"ל דלא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה שנאמר: ערות דבר⁶¹, וב"ה ס"ל אפילו הקדיחה תבשילו, ורע"ק ס"ל אפי' מצא אחרת נאה הימנה, ואח"כ אמר בגמרא: כי שנא שלח⁶², ר' יהודה אומר אם שנאת שלח *. וע"כ בא הכתוב לשלול כאן כל דיני הגירושין שזכרנו, תחילה אמר: שמא כרע"ק שאם מצא אחרת נאה הימנה, לז"א כשם שהכל מודים בכושי * כו', אח"כ אמר שמא כב"ש דאמר שימצא בה עבירה,

59 בשחרות הכושי, בד"ר: בכושית.

60 גיטין צ, א.

61 דברים כד, א.

62 מלאכי ב, טז.

הכשית", "כושית", "על אודות האשה", "כי אשה כשית לקח", "האשה הכשית", "כי אשה כשית לקח". גם במעשיה, וכדפירש רש"י: "כי אשה כשית לקח, מה ת"ל, אלא יש לך אשה נאה ביפיה ואינה נאה במעשיה, במעשיה ולא ביפיה, אבל זאת נאה בכל". אם שנאת שלח, כרבי עקיבא. אם היא שנואה לפני המקום שלח, כבית שמאי, ואית דגרסי שנוי המשלח לפני המקום, ואפילו לבית הלל נהי דלא כייפינן שלא להוציא מיהו שנוי הוא (רש"י גיטין צ, ב). מודים

אין להם לטעון כלום שהרי היו שם ע"ב פתקיין של זקן. ואח"כ פירש: "האשה הכשית, על שם נויה גקראת כושית כאדם הקורא את בנו נאה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה". ויש דוחקים וכו', כן תירץ הרא"ם, דזהו (כדי שלא תשלוט בו עין הרע) לפי פשוטו של מקרא, והראשון על פי מדרש רז"ל. כושית גימטריא יפת מראה (רש"י).

דאח"כ מרשים רש"י וכו', לשון הפסוק: על אודות האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח. — והסדר בפירושי רש"י הוא: "האשה

לזה אמר 'כי אשה כושית כו' שהיתה צדקת. אח"כ אמר: שמא היה שונא, וכדברי ר' יהודה, לזה אמר שהיתה אהובה ושמורה מעין הרע. אח"כ אמר טעם מבחוח דשמא פירש ממנה בשביל יופיה שלא ידבק בהנאה של עוה"ז ויגרר אחריה תמיד, לזה אמר 'כי אשה כושית לקח', פירוש מתחילה מאי קסבר שלקח אשה יפה ועתה מאי קסבר שגירשה, נמצא שלא היה שום טעם בגירושין אלא שסובר * שאיש קדוש כמו משה יפרוש מהאשה מצד הנבואה שבו, לזה אמרו הלא גם בנו דבר ה':

(ח) פה אל פה. אמרתי לו לפרוש מן האשה. הקשה רש"ל⁶³: דבפרק ר' עקיבא⁶⁴ איתא דמה שעשה משה מדעתו לפרוש מן האשה והסכים הקב"ה על ידו מנלן, מדכתיב: אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי⁶⁵, ואית דאמרי: פה אל פה אדבר בו, וא"כ קשה על רש"י דכיל שני הלימודים * ועשה מהם לימוד אחד, וזה דלא כמאן. ונ"ל לתרץ: דרש"י הוקשה לו קושיית התוס' דלשם, דמנלן שהיתה הסכמה דילמא היה ציווי גמור *, ותירץ ר"ת * שם מה שתירץ, ורש"י ניחא ליה בדרך זה, דבפסוק עצמו מוכח שהיה שם ציווי וגם הסכמה דהיינו בפסוק: פה אל פה אדבר, והיינו פשוטו של פסוק מורה תשובה שהיה שם ציווי על הפרישה, אלא דמנלן שהיתה שם הסכמה למשה. זה נוכל ללמוד מלשון 'פה אל פה' דמשמע שפה של משה היה תחילה בזה ואח"כ הסכים הקב"ה אל אותו פה. והלשון ראשון שבגמרא למד מן 'פה אל פה' שהיה ציווי של איסור, אלא דהסכמה למשה לא משמע ליה מכח לשון 'פה אל פה' אלא יליף ליה מן ואתה פה עמוד עמדי דקשה יתור לשון של 'ואתה', אלא דה"ק: דבר זה שאתה עשית מדעתך הנני מסכים ע"ז ע"כ 'עמוד עמדי' והלשון השני ס"ל דתרווייהו דהציווי וההסכמה ילפינן לה מפסוק 'פה אל פה' כמו שאמרנו, ורש"י מפרש כלישנא קמא, וזה שכתב רש"י אח"כ כאן 'והיכן אמרתי לו כו', פירוש והיכן היתה הסכמה שלא לדעת משה וכמו שכתבתי לפני זה. ובוה מתורץ עוד למה לי 'ואתה פה עמוד עמדי' שכבר נאמר 'פה אל פה', אלא ע"כ דחזא לאיסורא, והשני להורות שהיתה דרך הסכמה. וא"ל א"כ ל"ל פה אל פה דהא צריך לה להוכיח למרים ואהרן שבדין פירש מן האשה, כי הם לא ידעו פירוש מאמר 'ואתה פה עמוד עמדי' דקאי על ענין זה עד שגילה הקב"ה עכשיו להם. כ"ז נראה נכון מאוד בס"ד:

63 לא מצאתי המקור ברש"ל, אלא הוא מרומז בח"א למהרש"א שבת פז, א, ד"ה פה אל פה, ע"ש.

64 שבת פז, א. 65 דברים ה, כז—כח.

הלימודים ועשה מהם אחד. ציווי גמור, שצוה לו לפרוש (תוס' שבת פז, א, ד"ה ואתה). ותירץ רבינו תם, דאם איתא דמחמת ציווי הקב"ה פירש ולא מדעתו, היאך היה מערער אהרן ומרים וכו' אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו, ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאלו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים, שבדרך שאדם הולך בה מוליכין אותו.

בכושי כך הכל מודים ביפיה. אלא שסובר משה וכו'. כן דברה מרים. לפרוש מן האשה, והיכן אמרתי לו, בסיני, לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי (דברים ה, כז—כח) (רש"י). שני הלימודים, שהרי הפסוק כאן הוא: פה אל פה אדבר בו, וזהו כאית דאמרי שם בשבת, ועל זה הביא רש"י עוד הפסוק אמור להם וגו', והוא כמאן דאמר הראשון. והנה כייל שני